

УДК 378.046-021.66-052:339.9]:005.336.2(430)
DOI: 10.24144/2524-0609.2025.56.168-171

Оленчук Петро

аспірант кафедри іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м.Тернопіль, Україна
olenchukp@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0008-8357-9850>

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У НІМЕЧЧИНІ

Анотація. Мета статті – дослідження формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю через аналіз міжнародних ініціатив, нормативно-правових засад міжкультурного діалогу та вивчення інтеграції міжкультурної складової у магістерські програми німецьких університетів. Методологія: аналіз спеціалізованої літератури, міжнародних ініціатив та документів, законодавства, порівняльний аналіз освітніх програм. Наукова новизна полягає в аналізі досвіду формування міжкультурної компетентності майбутніх магістрів зовнішньоекономічного профілю у ЗВО Німеччини. Визначено, що міжкультурна компетентність є ключовою складовою професійної підготовки фахівців у глобалізованому світі, що підтверджується міжнародними ініціативами та документами. Аналіз магістерських програм німецьких університетів (Фуртванген, Гайльбронн, Пассау) свідчить, що міжкультурна складова є важливим елементом професійної підготовки магістрів зовнішньоекономічного профілю у закладах вищої освіти. Програми поєднують теоретичну та практичну підготовку, спрямовану на розвиток міжкультурної комунікації, менеджменту та мовних навичок, сприяють професійній підготовці фахівців, здатних працювати в багатокультурному середовищі, відповідаючи вимогам сучасного ринку праці. Прогресивні ідеї досвіду німецької вищої освіти можуть бути корисними для адаптації в освітніх системах інших країн, зокрема України.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, міжнародна економіка, професійна підготовка, майбутні магістри з міжнародної економіки, організаційно-педагогічні умови.

Вступ. Сучасний етап розвитку світової економіки визначається процесами глобалізації та інтеграції, які стимулюють появу нових ринків і посилюють трудову міграцію. У багатьох державах відбувається активний перехід до ринкової моделі, демократичних цінностей та цифрових технологій і освіта, безперечно, є одним з головних чинників соціально-економічного прогресу.

Фахівці з міжнародної економіки є невід'ємною ланкою економічного розвитку країни. Від їхнього професіоналізму та адаптивності залежить ефективність функціонування підприємств і національної економіки загалом. Ці фахівці мають володіти високим рівнем знань та навичок для роботи як у вітчизняному середовищі, так і на світовому ринку. Окрім того, важливе місце посідає їхня професійна культура, що є основою для налагодження партнерських відносин, успішної комунікації та підвищення конкурентоспроможності на міжнародній арені.

В умовах інтеграції України до глобального освітнього простору особливо актуальним є вивчення передового досвіду країн-лідерів у сфері освіти. Одним із найяскравіших прикладів є Німеччина – країна, що відіграє ключову роль у європейських інтеграційних процесах та визнана найбільшою економікою ЄС. Німецька система вищої освіти вирізняється високими стандартами якості й практичною орієнтацією, що робить її цінною для запозичення Україною.

Додаткову значущість співпраці з Німеччиною надають давні партнерські стосунки між нашими країнами у різних сферах. Зокрема, за перші дев'ять місяців 2024 року Німеччина посіла третє місце серед торговельних партнерів України, а обсяг двостороннього товарообігу становить 6,12 мільярдів доларів. Також Німеччина знаходиться на третьому місці за розміром воєнної підтримки України протягом періоду з січня 2022 року до кінця жовтня 2024 року, передавши 15,7 мільярдів євро [9]. Ці показники

підкреслюють стратегічний характер взаємодії між державами та необхідність продовження співпраці у сфері освіти, економіки й культури.

Аналіз останніх досліджень. У сучасному українському науковому дискурсі простежується підвищений інтерес до проблеми міжкультурної компетентності в контексті професійної підготовки фахівців різного профілю. Особливої уваги набуває аналіз ролі міжкультурного компонента в комунікативній діяльності, що знайшло відображення у працях таких дослідників, як С.Макаренко, Л.Пономаренко, Н.Шацька та інших. Окрему групу становлять праці, присвячені міжкультурному виміру педагогічної професії (В.Погребняк, К.Тараненко, О.Тіщенко, І.Чеботарьова та інші). Останнім часом посилено вивчаються аспекти міжкультурної складової професійної компетентності економічних спеціалістів. Так, міжкультурні аспекти підготовки майбутніх економістів висвітлено в дослідженнях Л.Лебедик, Є.Хачатрян, О.Яковенко; маркетологів – у працях І.Гоголь, магістрів економіки – у науковому творчості І.Єрастової-Михалусь, О.Зеліковської, Т.Колбіної; менеджерів зовнішньоекономічної діяльності – у працях О.Кричківської, О.Олексенка, О.Сніговської, А.Токаревої та ін. Виразно міжкультурну компетентність розглянуто крізь призму мовленнєвого розвитку майбутніх економістів, що набуває системного висвітлення в лінгводидактичних дослідженнях А.Богущ, О.Корніяка, О.Кучерук.

Метою статті є дослідження формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю через аналіз міжнародних ініціатив, нормативно-правових засад міжкультурного діалогу та вивчення інтеграції міжкультурної складової у магістерські програми німецьких університетів. **Методи дослідження:** аналіз спеціалізованої літератури, міжнародних ініціатив та документів, законодавства, порівняльний аналіз освітніх

програм.

Виклад основного матеріалу. Вивчення питання міжкультурної компетентності набуває все більшої актуальності, що підтверджується, зокрема, підтримкою цієї тематики на міжнародному рівні багатьма провідними організаціями та впровадженням відповідних ініціатив у сфері освіти, культури та співпраці між країнами. Однією з провідних організацій, що займається цим питанням, є ЮНЕСКО. ЮНЕСКО активно просуває ідеї культурного різноманіття, взаємної поваги та співпраці через низку документів і програм, зокрема через «Конвенцію про охорону та заохочення різноманітності форм культурного самовираження». Цей документ закладає основи для збереження культурної самобутності та стимулювання міжкультурного обміну [1].

Рада Європи також відіграє важливу роль у розвитку міжкультурного діалогу, орієнтуючись на побудову об'єднаної Європи, заснованої на спільних цінностях і культурному різноманітті. Одним із ключових документів Ради Європи є «Біла книга з міжкультурного діалогу», що окреслює основні принципи співпраці між європейськими країнами для розвитку культурного обміну та взаємного розуміння. Ця ініціатива підтримує створення інклюзивних суспільств, де всі громадяни можуть брати участь у культурному житті незалежно від їхнього походження. Міжкультурний діалог розуміється як процес, що передбачає відкритий і шанобливий обмін думками між особами та групами, які мають різне етнічне, культурне, релігійне та мовне походження і спадщину, на основі взаєморозуміння та поваги. Він вимагає свободи та здатності виражати себе, а також готовності та вміння слухати думки інших. Міжкультурний діалог сприяє політичній, соціальній, культурній та економічній інтеграції та зміцненню згуртованості культурно різноманітних суспільств. Він підтримує рівність, людську гідність та відчуття спільної мети. Його мета полягає у формуванні глибшого розуміння різноманітних світоглядів і практик, підвищенні рівня співпраці та участі (або свободи вибору), забезпеченні особистісного зростання та трансформації, а також у сприянні толерантності та повазі до іншого [10, с.17].

ЄС також акцентує увагу на міжкультурному діалозі в межах своїх програм, зокрема «Креативна Європа». Ця програма спрямована на підтримку креативних індустрій, культурного обміну та співпраці між європейськими країнами, акцентуючи увагу на важливості збереження культурного різноманіття в умовах глобалізації. Документ «Європейський порядок денний для культури» визначає міжкультурний діалог як важливий інструмент для створення спільного європейського культурного простору [3].

Згідно з уже згаданою нами «Білою книгою з міжкультурного діалогу», освітяни на всіх рівнях відіграють ключову роль у сприянні міжкультурному діалогу та підготовці майбутніх поколінь до участі в ньому. Завдяки своїй відданості та практичному застосуванню того, чому вони навчають учнів і студентів, педагоги стають важливими зразками для наслідування. Навчальні програми для підготовки вчителів повинні включати освітні стратегії та робочі методи, спрямовані на підготовку педагогів до управління новими ситуаціями, що виникають унаслідок різноманітності, дискримінації, расизму, ксенофобії, сексизму та маргіналізації, а також до мирного вирішення конфліктів. Крім того, вони мають сприяти впровадженню глобального підходу до життя навчальних закладів на основі демократії та прав людини, а також створювати спільноту студентів,

враховуючи індивідуальні невисловлені припущення, атмосферу в навчальному закладі та неформальні аспекти освіти [10, с.32].

Міжкультурна компонента в німецькому законодавстві про освіту є важливою складовою, яка спрямована на забезпечення інтеграції, рівності та підтримки культурного різноманіття в освітніх закладах. Основні положення, що стосуються міжкультурного аспекту, містяться в таких нормативних актах: Основний закон ФРН (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland), згідно з яким ніхто не може бути дискримінованим через своє походження, релігію чи мову [4]; Закон про вищу освіту (Hochschulrahmengesetz) наголошує на необхідності забезпечення доступу до освіти для іноземних студентів та інтеграції міжкультурних аспектів у навчальні програми університетів та передбачає підтримку інтернаціоналізації освіти, а також сприяння міжкультурній співпраці [5]; Федеральний закон про сприяння освіті та професійній підготовці (Bundesausbildungsförderungsgesetz) передбачає фінансову підтримку для студентів, у тому числі для іноземців, що сприяє інтеграції представників різних культур у систему освіти [2].

Було проаналізовано кілька магістерських програм німецьких університетів з метою виявлення наявності курсів, спрямованих на розвиток міжкультурної компетентності, а також визначення їх ролі та місця у структурі цих програм.

У Фуртвангенському університеті (Hochschule Furtwangen University) функціонує магістерська програма з міжнародної економіки, бізнесу та культурної дипломатії. Програма спрямована на підготовку фахівців, здатних ефективно працювати зі складними системами у глобалізованій економіці та суспільстві. Особливістю навчання є не лише засвоєння знань з міжнародних економічних відносин, а й розвиток міжкультурної компетентності. Цьому сприяють такі курси: історія та еволюція культурної дипломатії (7 кредитів), міжнародна культурна дипломатія (7), майбутні тенденції в міжнародних відносинах і культурній дипломатії (8), та інші вибіркові дисципліни з культурної дипломатії (8). Культурна дипломатія, яка є ключовим елементом програми, сприяє встановленню та зміцненню відносин і співпраці між різними країнами та культурами. Поєднання міжнародного бізнесу та культурної дипломатії відкриває нові перспективи для професійної діяльності.

Цікавим є той факт, що програма передбачає не лише лекційно-семінарські заняття, але й організацію тематичних турів, візитів та зустрічей із міжнародними фахівцями з провідних компаній, посольств та академічних інституцій. Навчальний процес структурований таким чином, що перші два семестри зосереджені на міжкультурній складовій, включаючи вивчення історії та еволюції культурної дипломатії, практичні заняття на базі Інституту культурної дипломатії. У третьому семестрі акцент зміщується на поглиблене опанування дисциплін з міжнародної економіки, фінансових ринків, міжнародного бізнесу тощо [7]. Цей підхід сприяє формуванню всебічно підготовлених фахівців, здатних адаптуватися до вимог сучасного глобального середовища.

У Гайльброннському університеті прикладних наук (Heilbronn University of Applied Sciences) розроблено магістерську програму «Міжнародний бізнес і міжкультурний менеджмент», яка відповідає міжкультурному характеру сучасного бізнес-середовища. Програма поєднує вивчення традиційних дисциплін, таких як маркетинг, управління персоналом і фінанси, з міжкультурною обізнаністю, сталим

розвитком і соціальною відповідальністю. Навчання спрямоване на розвиток критичного мислення, міжкультурної співпраці та аналізу глобальних бізнес-питань. Програма, що викладається англійською мовою, спрямована на формування міжнародного освітнього середовища, передбачає інноваційні підходи до викладання та відповідає сучасним потребам ринку праці. Протягом першого семестру з шести предметів студентам до вивчення пропонується два зі сфери міжкультурної освіти: міжкультурна комунікація та менеджмент, специфічні питання зі сфери міжкультурного менеджменту. Протягом другого семестру з трьох обов'язкових предметів студенти вивчають міжкультурний менеджмент: кейси та регіони [6].

Університет Пассау (University of Passau) пропонує магістерську програму з міжнародних культурних та бізнесових наук. Аналіз програми свідчить, що вона поєднує міждисциплінарний та міжнародний підходи, надаючи можливість вивчати економіку та бізнес у поєднанні з двома іноземними мовами та культурологічним компонентом, орієнтованим на культурний регіон, пов'язаний з однією із обраних мов. Проаналізувавши дану магістерську програму, нами виявлено, що з чотирьох модулів програми дві концентруються на міжкультурній сфері. Перший модуль концентрується на навчанні міжкультурної комунікації, міжкультурному менеджменту, а також порівняльних культурних дослідженнях. В рамках другого модуля можна обрати специфічний культурний регіон та поглибити знання про нього. Серед вибіркових дисциплін, зокрема, пропонується такі: міжкультурна комунікація, комунікаційні дослідження. Зауважимо, що тільки протягом третього модуля відбувається перехід до вивчення дисциплін у галузі бізнесу та економіки. Велика увага приділяється вивченню іноземних мов, студенти можуть обрати одну або дві мови з досить широкого переліку: китайська, чеська, англійська, німецька як іноземна, індонезійська, італійська, польська, португальська, іспанська, тайська [8].

Аналіз програм університетів Фуртвангена, Гайльбронна та Пассау дозволяє зробити висновок, що магістерські програми в цих закладах освіти характеризуються інтеграцією міжкультурної складової у процес професійної підготовки, що сприяє формуванню фахівців, адаптованих до умов глобалізованого світу. Значна увага приділяється міждисциплінарності: вивчення економіки та бізнесу поєднується з розвитком міжкультурної комунікації, менеджменту та мовних навичок. Програми структуровані та

ким чином, що на перших семестрах акцент робиться на міжкультурній підготовці, а в подальшому – на спеціалізованих дисциплінах з бізнесу та економіки. Особливістю програм є гнучкість і можливість вибору модулів, що дозволяє студентам орієнтуватися на конкретні культурні регіони та поглиблювати знання у вибраних напрямках.

Висновки. В умовах інтеграції України до світового освітнього простору особливо актуальним є виявлення і врахування прогресивних ідей передового досвіду інших країн у підготовці фахівців з міжнародної економіки. Німеччина, як країна з провідною світовою економікою і лідер європейської інтеграції, демонструє ефективну модель вищої освіти, що поєднує наукові дослідження, теоретичне навчання та практичну підготовку. Встановлено, що міжкультурна компетентність є однією з ключових складових професійної підготовки фахівців зовнішньоекономічного профілю в умовах глобалізованого світу. Аналіз нормативно-правових актів Німеччини, міжнародних ініціатив та документів, підтвердив важливість інтеграції міжкультурної складової у процеси освіти. Міжкультурний діалог сприяє не лише соціальній і культурній інтеграції, але й розвитку професійних навичок, необхідних для успішної діяльності у глобальному середовищі. Порівняльний аналіз магістерських програм університетів Німеччини (Фуртванген, Гайльбронн, Пассау) виявив, що міжкультурна компонента займає важливе місце у їхніх навчальних планах. Ці програми спрямовані на розвиток як теоретичних знань, так і практичних навичок, таких як міжкультурна комунікація, менеджмент та розуміння культурного контексту. Особливістю цих програм є гнучкість, міждисциплінарний підхід та орієнтація на актуальні потреби сучасного ринку праці. Таким чином, дослідження підтвердило, що формування міжкультурної компетентності в системі вищої освіти Німеччини базується на інтеграції спеціальних освітніх стратегій, міжкультурного менеджменту та практик, які сприяють підготовці фахівців, здатних ефективно працювати у багатокультурному середовищі. Отримані результати можуть слугувати основою для адаптації успішних практик до системи вищої освіти інших країн, зокрема України, з метою вдосконалення підготовки фахівців у зовнішньоекономічній сфері. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі досвіду формування міжкультурної компетентності майбутніх магістрів зовнішньоекономічного профілю у закладах вищої освіти країн ЄС.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї роботи.

Список використаної літератури

1. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження: міжнародний документ, ухвалений Генеральною конференцією ЮНЕСКО 20.10.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text (дата звернення: 22.12.2024).
2. Bundesausbildungsförderungsgesetz, BAföG. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bafog/> (дата звернення: 22.12.2024).
3. European agenda for culture. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0267> (Дата звернення: 22.12.2024).
4. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (22.12.2024).
5. Hochschulrahmengesetz, HRG. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/hrg/index.html> (дата звернення: 22.12.2024).
6. International Business and Intercultural Managemento Heilbronn University of Applied Sciences. URL: <https://www.hs-heilbronn.de/en/international-business-and-intercultural-management> (дата звернення: 22.12.2024).

7. International Economics, Business & Cultural Diplomacy. Hochschule Furtwangen University. URL: <https://www.hs-furtwangen.de/en/studying-future/programmes/international-economics-business-cultural-diplomacy-ebcd> (дата звернення: 22.12.2024).
8. M.A. International Cultural and Business Studies. University of Passau. URL: <https://www.uni-passau.de/en/ma-icbs> (дата звернення: 22.12.2024).
9. Ukraine Support Trackerю Kiel Institute for the World Economy. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker> (дата звернення: 22.12.2024).
10. White Paper on Intercultural Dialogue: Living Together as Equals in Dignity. Council of Europe. URL: https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf (дата звернення: 22.12.2024).

References

1. UNESCO. (2005, October 20). *Convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text [in Ukrainian]
2. Bundesministerium für Bildung und Forschung. (n.d.). *Bundesausbildungsförderungsgesetz (BAföG)*. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bafog/>
3. European Union. (2018). *European agenda for culture*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0267>
4. Federal Republic of Germany. (1949). *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* [Basic Law for the Federal Republic of Germany]. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>
5. Bundesministerium für Bildung und Forschung. (n.d.). *Hochschulrahmengesetz (HRG)* [Higher Education Framework Act]. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/hrg/index.html>
6. Heilbronn University of Applied Sciences. (n.d.). *International business and intercultural management* [Master's program description]. URL: <https://www.hs-heilbronn.de/en/international-business-and-intercultural-management>
7. Hochschule Furtwangen University. (n.d.). *International economics, business & cultural diplomacy* [Master's program description]. URL: <https://www.hs-furtwangen.de/en/studying-future/programmes/international-economics-business-cultural-diplomacy-ebcd>
8. University of Passau. (n.d.). *M.A. international cultural and business studies* [Master's program description]. URL: <https://www.uni-passau.de/en/ma-icbs>
9. Kiel Institute for the World Economy. (n.d.). *Ukraine support tracker*. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker>
10. Council of Europe. (2008). *White paper on intercultural dialogue: Living together as equals in dignity*. URL: https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf

Статус статті:

Отримано: 31.03.2025 Прийнято: 02.05.2025 Опубліковано: 05.05.2025

Olenchuk Petro

PhD student majoring in 015 Professional Education
Foreign Languages Department
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE OF FUTURE MASTER'S STUDENTS IN INTERNATIONAL ECONOMICS DURING PROFESSIONAL TRAINING IN GERMANY

Abstract. The article aims to explore the formation of the intercultural competence of future specialists in international economic relations through the analysis of international initiatives, legal frameworks of intercultural dialogue, and the integration of intercultural components into master's programs in German universities. As globalization intensifies, economic professionals must acquire intercultural skills to navigate diverse work environments effectively. The ability to communicate and collaborate across cultures is increasingly important for specialists in international economic relations. The study employs a comprehensive approach, including an analysis of specialized literature, international initiatives, and legal documents, alongside a comparative analysis of educational programs in Germany. The research examines how intercultural education is integrated into higher education institutions and its role in developing globally competent professionals. The scientific novelty lies in the analysis of the experience of forming intercultural competence among future master's students in international economic studies at higher education institutions in Germany. This study highlights the significance of intercultural education in professional training and assesses its effectiveness in preparing specialists for global labor markets. Intercultural competence is a crucial element of professional education, as demonstrated by international policies and academic programs. The analysis of master's programs at German universities (Furtwangen, Heilbronn, Passau) confirms the importance of intercultural education. The programs integrate theoretical knowledge with practical skills in communication, management, and foreign languages. The German model can serve as a reference for other countries, particularly Ukraine, to enhance professional training in international economic education.

Keywords: intercultural competence, international economics, professional training, future master's students in international economics, organizational and pedagogical conditions.